

Rüştü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

İş dünyası “alışkanlık konforuna” tutsak olmamalı

İnsanlık, yeni bilimsel ve teknolojik gelişmelerle erişebilirlik sınırlarını alabildiğine genişletiyor. Yeni gözlemler, veriler, veri işleme teknikleri, bilgi üretme yöntemleri ve bilgiyi anlamlandırma biçimleri bakış açılarımızı da değiştiriyor.

Hepimiz bizden önceki kuşaklardan devraldığımız değerlerimizi, bazı değişikliklere uğratarak bir sonraki nesile devrederiz. Devralınan “değerler sistemini” sorgulamadan; özellikle de değişen koşullara “uyum boyutunu” irdelemeden bir “tabu” haline getirirsek; gelişmemizin önünde engeller oluştururuz. Gelenek taassubunun tuzakları, bugün de çok temel zenginlik kaynağı olduğu belirtilen “bilgilerin” ilgi menziline olmuştur. Mevlana'nın, “İki yol var her insanın önünde/ Kolayını arar geleneğe dininde/ İçine yolculuk yaparsa eğer/ Farklı yollar bulacaktır derinde” uyarısını; gelenekleri sorgulamanın bireysel ve kurumsal dayanıklılığımızı artırma bağlamıyla değerlendirmeliyiz.

Burada paylaşmak istediğimiz merkez düşünce, “iş yaşamında geleneklerin güzel yüzü kadar çirkin yüzü de vardır” şeklinde özetlenebilir.

İş dünyası karşılık bulduğu için sürekli sonuçları tartışırken; süreçlerin tartışılmasına çok az yer veriyor. Yakın coğrafyamız, siyasi ve ekonomik istikrar bakımından tekin bir yer değildir. Bu tekin olmayan topraklar üzerinde 2 bin yılı aşkın bir zamandır yaşıyoruz; merkezi Asya'da kurulan ve yıkılan imparatorlukların, devletlerin ve devletçiklerin ya içinde yer aldık ya da etkisinin menzili içinde olduk. Böylesi bir birikimi, bilincin üst düzeyi olan “benzetimlerle beklentiye dönüştürme” hünerine sahip olmamız gerekir. Yetmez, tarihin örsünde dövüle dövüle, büyük güçlerin ve bölgesel güçlerin stratejilerinin ileri düzeyde kavrayan ve ani reflexler geliştiren; stratejileri, taktikleri ve operasyonları herkesten daha etkin değerlendirebilen “bakış açımız” bizi olay ve olgular karşısında selamete kavuşturucu olmalı. “Zaruretlere maharet yaratıyorsa” eğer; gelişmeler karşısındaki “buluş yetkinliğimiz”, birikimlerimizin mirasını yansıtabilirdi. Eğer geleneklerimiz geleceğimizi güven altına alan sonuçlar yaratmıyorsa; gelenek taassubu ve alışkanlıkları kolay sanma uyuşturucusunun etkisinde olup olmadığımızı alabildiğine sorgulamalıyız. Geleneklerin toplumun dirlik ve düzenini pekiştiren, yaşam zenginliğini artıran ve yaşamlarını kolaylaştıran “güzel yüzüne” sahip çıkmak her insanın sorumluluğudur; ama, geçmişten bugüne aktarılan değerlerin, gelenek haline getirdiğimiz davranış dinamiklerinin “ezberi kolay sanma” gibi “çirkin yüzünü” de unutmamalıyız. Geleneklerin “güzel yüzünü” ve “çirkin yüzünü” sorgulamadan; yararlı ve zararlı etkilerini irdelemeden, “Dünya bir gündür; o da bugündür” anlayışının tuzaklarına yakalanarak “ezber konforuna” kendimizi tutsak edersek sorunlarımızı gerektiği kadar azaltamayız. Ezberler çok etkili uyuşturucudur; bilinen en tehlikeli yol olan “kulak kirliliği” ile davranışları besleyen ezberleri bozmanın tam zamanıdır.

İş dünyamız alışkanlık konforunun tuzağına düşmeden, birikim yeteneklerini koruyarak uzun dönemli geleceğini güven altına alan “kendini yeniden üretme mekanizmalarına” sahip çıkmalı; başkalarından bekleme yerine kendini aktif hale getirmelidir.

Potansiyelleri değerlendiremeyiz

Ezber bozmaya, iş dünyasında karşılık bulduğu için medyada yoğunlaşan tartışma gündemlerinden başlamalıyız. Ülkemizdeki medya, bulunduğumuz coğrafyanın yarattığı siyasi gelişmeleri gündeminin ilk sırasına koymaktadır. İkinci sırada, makroekonomik gelişmeler var: Büyüme, istihdam, enflasyon, devalüasyon, döviz kurlarındaki hareketlilik, borsadaki iniş-çıkışlar, faiz oranları, kısmen de olsa ticaret savaşları gibi. Makro ekonomik istikrarın yarattığı büyümenin ya da küçülmenin işyerleri ölçeğinde özendirici ve caydırıcı etkilerini kim inkâr edebilir? Hiç kuşku yok ki makro ölçekte bir düzen ve kararlık yaratmadan, işletmeler ölçeğinde de etkili gelişme yaratmak ve istediğimiz sonuçlara erişmek mümkün değil.

Bizim itiraz ettiğimiz nokta şudur: Makro düzeyde istikrarın yaratacağı büyüme potansiyelini, işyerleri ölçeğinde yakalayabilmek için “iş alanları, iş süreçleri, işgücü profilleri” konularında “fikri ön hazırlık, net bilgi, etkin koordinasyon ve odaklanma” gerekir. Net bilgi, etkin koordinasyon ve odaklanma konusunda zihnen hazırlıklı değilsek, potansiyelleri gerektiği gibi değerlendiremeyiz.

Heyecanla piyasaya sunduğumuz, sonra da kavramların içeriklerini boşaltarak anlamsız sözler haline getirdiğimiz birkaç konumuzu anımsamakta yarar var: Kümelenme, inovasyon, Endüstri 4.0, her şeyin interneti (IOT), üç boyutlu baskı ve eklemeli üretim, yapay zekâ ve son günlerde parlamaya başlayan mobil iletişimdeki 5G standartları ve yarı iletken teknolojisinin çip üretimindeki gelişmeler gibi. Söz konusu gelişmeler, değer yaratma zincirinde yapıları, işlevleri ve kültürü köklü biçimde değiştiriyor. Değişmeleri doğru biçimde ve tam zamanında anlayamazsak, gerekli uyum konusunu ıskalar; yaratmak istediğimiz sonuçların yakınından bile geçemeyiz.

Çip savaşları hepimizi ilgilendiriyor

Yakın geleceğimizde fiziki sermaye stoklarını yenileyerek rekabet edebilmelerini sağlamak ve rekabet edebilir yeni yatırımlar yapabilmek için teknolojinin üretim sistemlerine etkilerini sorun edinmeliyiz. Teknolojinin etkilerinin ne olabileceğini anlayabilmek için de Qualcomm, Huawei, HiSilicon, Microu, SK Hynix, Intel, Skyworks, Qorvo, FPBA, Xilinx, Texas Instrument, ETE, Broarcom, IBM Watson ve Sensetime gibi şirketler arasındaki kavgayı yakından izlemeliyiz. Gelecek on yılda değer yaratma zincirinin nasıl bir yapı, işlev ve kültüre doğru evrileceğini anlamalıyız ki olanak ve kısıtlarımızı ona göre yönlendirelim.

Son dönemde yazılarını ilgiyle izlediğimiz Prof. Dr. Tuncer Kılıç'ın özenle altını çizdiği gibi, bilim insanlarının buluşları insan anlayışını ve

yaşam kültürünü değiştiriyor. İbni Sina, Newton, Freud, Marx, Adam Smith, Watson ve Crick nasıl ki insan anlayışımızı ve yaşam kültürümüzü değiştirmişse bugün de tüm evrenin enerji olduğu, her noktasının diğeriyle bağlantısallık içinde bulunduğu iddiasını ileri süren “laniakea” anlayışını önemsemeliyiz. DNA dizilerindeki değişimlerden kaynaklanmayan, ama aynı zamanda irsi olan gen ifadesi değişimleri yaratan beslenme ve spor gibi çevre etkinliklerinin gen aktivitelerini artırıcı ve azaltıcı etkilerini öne çıkaran “epigenetik” algısının yaşam derinliklerine etkilerini kavramalıyız. Beynin bağlantısal bütünsellik içinde çalıştığını, beynin geçmişten farklı olarak sadece vücudun fizyolojik dengesini sağlayan değil, ‘zihni yaratan’ organ olarak algılanmasını; “beyin yaşam yaratan bilgi işlem sistemidir” diyen “nörozihin” algısını içselleştirmeliyiz. Prof. Kılıç'ın belirttiği gibi, determinizm yerine ‘olasılık’, diyalektiğin yerini ‘bağlantısal bütünlük’ beden-zihin-bilinç ayrılığının yerini ‘bunların bütünselliği’ olan “nörozihin” alıyorsa, bu “bakış açısı değişikliğini” kavramadan geleceğe yönelik beklentilerimizi etkin biçimde yönetemeyiz.

İnsanlık, yeni bilimsel ve teknolojik gelişmelerle erişebilirlik sınırlarını alabildiğine genişletiyor. Yeni gözlemler, veriler, veri işleme teknikleri, bilgi üretme yöntemleri ve bilgiyi anlamlandırma biçimleri bakış açılarımızı da değiştiriyor.

Sorulması gerekenler

Sormamız gerekenler iki yönlü olmalıdır. Birinci ve en doğrusu kendimize soracaklarımızdır: Biz insanlığın yarattığı gelişmelerin neresinde duruyoruz? Makro çerçevedeki sorunlara enerjimizin yüzde 80’ini harcarken, mikro ölçekte gerektiği kadar bilgi sahibi olmamanın ve gerektiği düzeyde birbirimizle temasa geçmemenin yaratacağı kayıpların farkında mıyız? İkinci de başta siyasi irade ve bürokrasi olmak üzere, iş insanları, medya mensupları, etkili STK’lar gösterilmesi gereken tepkileri gösteriyor mu? Bir ortak stratejimiz var mı? Stratejimizin merkezi kontrolünü yapan bir “rasyonel akıl ve otoriteye” sahip miyiz? Her şeyin üstel büyüdüğü bir dönemde, alışkanlıklarımızın konforuna kapılarak, geçerliliğini çoktan yitiren “bekle-gör” anlayışına tutsak mı oluyoruz?

Gerçeklik, zihni modelimizin varsayımlarına göre değişir. Zihni modellerimizin varsayımlarını değiştirmeden; bugüne kadar yürüttüğümüz tartışma gündemini sorgulamadan değişmelere uyum sağlayabilir miyiz?

İş dünyamız alışkanlık konforunun tuzağına düşmeden, birikim yeteneklerini koruyarak uzun dönemli geleceğini güven altına alan “kendini yeniden üretme mekanizmalarına” sahip çıkmalı; başkalarından bekleme yerine kendini aktif hale getirmelidir.